Medical Education Journal
Education Development Center of Babol University of Medical Scieneces
e-ISSN:2345-5497 p-ISSN:2322-4940
مجله آموزش پزشکی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل

Investigating the status of education in the field of students of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

J. Zarei (PhD)[1] , A. Babaei (PhD)[2] , MB. Bidvandi (B.S Student)[3] , Behzad Fouladi (PhD)[4] , N. Javadifar (PhD)[5] , M. Savari (PhD)[6] , M. Hashemzadeh (PhD)[6] , A. Sharhani (PhD)[7] , M. Akbari (M.Sc)[8] , P. Sh.Jaberi (M.Sc)[9] , N. Hatamzadeh (PhD)[2] , MA. Noori (PhD)[10] , M. Kalantar (PhD)[11] , N. Fadaei (PhD)[12]*

1. Department of Health Information Technology, School of Allied Medical Sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
2. Department of Health Education and Promotion, Social Determinants of Health Research Center, School of Public Health, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
3. School of Allied Medical Sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
4. Department of Occupational Health, School of Health, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
5. Department of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
6. Department of Microbiology, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
7. Department of Epidemiology and Biostatistics, School of Allied Medical Sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
8. Department of Occupational Therapy, School of Rehabilitation Sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
9. Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
10. Department of Nutritional Sciences, School of Allied Medical Sciences, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran
11. Department of Occupational Health, Shoushtar Faculty of Medical Sciences, Shoushtar, Iran
12. Department of Public Health, Shoushtar Faculty of Medical Sciences, Shoushtar, Iran

Article Info

Article Type:

Research Article

ABSTRACT

Background and Objective: In the medical fields, internship and field training play a very important role in the education of students. The purpose of the present study was to determine the status of education in the field for students and enhancing the level of health system accountability in Jundishapor University of Medical Sciences, Ahvaz.

Methods: The current research was a descriptive-cross-sectional study that was conducted in 2019 in Jundishapur University of Medical Sciences in Ahvaz. The study people includes 209 of senior students in all majors, 97 of faculty members, and 18 of non-faculty resident trainee instructors. The study tool was three researcher-made questionnaires, made available to the study subjects through the

***Corresponding Author:** N. Fadaei
Address: Department of Public Health, Shoushtar Faculty of Medical Sciences, Shoushtar, Iran
Tel: +98 (9166009661). **E-mail:** fadaei-n@shushtarums.ac.ir

Received:
6 Jan 2024

Revised:
9 Mar 2024

Accepted:
10 Mar 2024

Published online:
11 Mar 2024

educational vice-chancellor of Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz. Content Validity Ratio (CVR) and Content Validity Indices (CVI) as well as Cronbach's alpha coefficient were used for content validity and internal consistency, respectively. The evaluation of training in the field was done in six domains. The data collected were analyzed using descriptive statistics in $SPSS_{24}$ software.

Findings: The number of participants in the study was 322 people. Examining the views of the participants showed that the state of education in the field was average for the six domains. In the comparison between different domains, 'content and compliance with the training curriculum in the field' had the highest average of the score (2.38 out of 4) and 'motivational and behavioral issues for training in the field' had the lowest average (1.98 out of 4).

Conclusion: The findings of the present study showed that from the point of view of the three target groups, the state of education in the field is still far from the ideal state. Therefore, it is recommended to plan in order to develop the necessary infrastructure for training in the field, provide motivational opportunities for faculty members, resident instructors and other staff involved in student training and improve the evaluation method.

Keywords: *Field Training, Student, Medical Sciences Education, Accountability, Externship, Internship.*

Cite this article: J. Zarei, A. Babaei, MB. Bidvandi, Behzad Fouladi, N. Javadifar, M. Savari, M. Hashemzadeh, A. Sharhani, M. Akbari, P. Sh.Jaberi, N. Hatamzadeh, MA. Noori, M. Kalantar, N. Fadaei. Investigating the status of education in the field of students of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences. Medical Education Journal. 2024; 12: e19.

© The Author(s).
Publisher: Babol University of Medical Sciences

Medical Education Journal
Education Development Center of Babol University of Medical Scieneces
e-ISSN:2345-5497 p-ISSN:2322-4940
مجله آموزش پزشکی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل

بررسی وضعیت آموزش در عرصه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز

جواد زارعی (PhD)[۱]، اکبر بابائی حیدرآبادی (PhD)[۲]، محسن برگ بیدوندی (B.S Student)[۳]، بهزاد فولادی دهقی (PhD)[۴]، ناهید جوادی فر (PhD)[۵]، محمد سواری (PhD)[۶]، محمد هاشم زاده (PhD)[۶]، اسعد شرهانی (PhD)[۷]، میمنت اکبری (M.Sc)[۸]، پریسا شینی جابری (M.Sc)[۹]، ناصر حاتم زاده (PhD)[۲]، سید محمدعلی نوری (PhD)[۱۰]، مجتبی کلانتر (PhD)[۱۱]، نایب فدائی ده چشمه (PhD)[۱۲*]

۱. گروه فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران
۲. گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران
۳. گروه تکنولوژی پرتوشناسی دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران
۴. گروه بهداشت حرفه‌ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۵. گروه مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۶. گروه میکروب‌شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۷. گروه آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۸. گروه کاردرمانی، دانشکده علوم توان‌بخشی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۹. گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۱۰. گروه علوم تغذیه، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران
۱۱. گروه بهداشت حرفه‌ای، دانشکده علوم پزشکی شوشتر، شوشتر، ایران
۱۲. گروه بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی شوشتر، شوشتر، ایران

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

چکیده

سابقه و هدف: در رشته‌های علوم پزشکی کارآموزی و کارورزی نقش بسیار مهمی در آموزش دانشجویان و ارتقاء سطح پاسخگویی نظام سلامت دارد. هدف از مطالعه حاضر تعیین وضعیت آموزش در عرصه دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز بود.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-مقطعی بود که در سال ۹۸ در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز انجام شده است. جامعه پژوهش را ۲۰۷ نفر از دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی رشته های تحصیلی ، ۹۷ نفر از اعضای هیئت علمی و ۱۸ نفر از مربیان کارآموزی مقیم غیر هیئت علمی تشکیل دادند. ابزار مطالعه سه پرسشنامه محقق ساخته بود که از طریق معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در اختیار جامعه پژوهش قرار داده شد. از نسبت روائی محتوا (CVR) و شاخص روائی محتوا (CVI) برای تائید روایی محتوائی پرسشنامه‌ها و برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. ارزیابی آموزش در عرصه در شش حیطه صورت گرفت. داده های گردآوری شده با استفاده از آمار توصیفی در نرم افزار $SPSS_{22}$ تحلیل شدند.

* مسئول مقاله: نایب فدائی ده چشمه
آدرس: ایران، شوشتر، دانشکده علوم پزشکی شوشتر، گروه بهداشت عمومی.
تلفن: ۰۹۱۶۶۰۰۹۶۶۱
رایانامه: fadaei-n@shushtarums.ac.ir

یافته‌ها: تعداد شرکت کنندگان در مطالعه ۳۲۲ نفر بودند. بررسی دیدگاه مشارکت کنندگان نشان داد که وضعیت آموزش در عرصه در حیطه های شش گانه متوسط بود. حیطه "محتوا و رعایت کوریکولوم آموزش در عرصه" بیشترین میانگین نمره (۲,۳۸ از ۴) و حیطه " مسائل انگیزشی و رفتاری برای آموزش در عرصه"، کمترین میانگین (۱,۹۸ از ۴) را کسب کرده بودند.

نتیجه‌گیری: یافته های مطالعه حاضر نشان داد که از دیدگاه سه گروه هدف، هنوز وضعیت آموزش در عرصه با وضعیت مطلوب فاصله دارد. بنابراین برنامه ریزی به منظور توسعه زیرساخت های لازم برای آموزش در عرصه، ارائه مشوق های انگیزشی برای اعضای هیئت علمی، مربیان مقیم و سایر کارکنان فعال در آموزش در عرصه و همچنین بهبود شیوه های ارزشیابی دانشجویان در عرصه توصیه می گردد.

دریافت:
۱۴۰۲/۱۰/۱۶

اصلاح:
۱۴۰۲/۱۲/۱۹

پذیرش:
۱۴۰۲/۱۲/۲۰

انتشار:
۱۴۰۲/۱۲/۲۱

واژه‌های کلیدی: *آموزش در عرصه، دانشجو، آموزش علوم پزشکی، کارورزی، کارآموزی*

استناد: جواد زارعی، اکبر بابائی حیدرآبادی، محسن برگ بیدوندی، بهزاد فولادی دهقی، ناهید جوادی فر، محمد سواری، محمد هاشم زاده، اسعد شرهانی، میمنت اکبری، پریسا شینی جابری، ناصر حاتم زاده، سید محمدعلی توری، مجتبی کلانتر، نایب فدائی ده چشمه. بررسی وضعیت آموزش در عرصه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز. مجله آموزش پزشکی. ۱۴۰۲؛ ۱۲: e۱۹.

© The Author(s)
Publisher: Babol University of Medical Sciences

سابقه و هدف

امروزه چالش های جدید نظام سلامت مثل تغییرات آب و هوایی، سالمندی، تغییر روند بیماری های غیر واگیر، شیوع پاندمی بیماری های عفونی، بحران های اقتصادی، منجر به تغییر روند بیماری ها و ریسک فاکتورهای آن شده است، و ایجاب می کند که متناسب با این چالش ها، کشورها دارای یک برنامه جامع برای سیاست گذاری در نظام سلامت باشند(۱-۶). در این راستا در سال های اخیر در ایران نیز، وزارت بهداشت برنامه های مختلفی به منظور ارتقاء نظام سلامت انجام داده است. یکی از این برنامه ها، رویکرد آموزش پاسخگو در دانشگاه های علوم پزشکی به عنوان بخشی از پاسخگویی اجتماعی وزارت بهداشت است(۵, ۷, ۸). طبق اصل پاسخگویی اجتماعی، مراکز آموزش پزشکی باید تمامی فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی خود در جهت پاسخ به نیازها و اولویت‌های سلامت جمعیت تحت پوشش خود، سوق دهند(۹, ۱۰). مفهوم پاسخگویی اجتماعی اولین بار توسط سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۹۹۵ مطرح گردید. در سال ۲۰۱۰ همزمان با توسعه اجماع جهانی برای پاسخگویی اجتماعی دانشکده‌های پزشکی، آموزش پاسخگو برای پیاده‌سازی در فرایند روزانه در آموزش پزشکی مد نظر قرار گرفت(۱۰). در سال ۲۰۱۵ دفتر منطقه ای سازمان جهانی بهداشت برای منطقه مدیترانه شرقی، پاسخگویی اجتماعی را به عنوان یکی از جهت گیری های استراتژیک خود برای آموزش پزشکی ایجاد کرد و از کشورهای عضو از جمله ایران خواست که آموزش پاسخگو را به عنوان یک اولویت استراتژیک مد نظر قرار دهند (۱۱). اگرچه بیشتر مطالعات انجام شده حاکی از چالش های در اجرای آموزش پاسخگو و عدم تحقق تمامی اهداف پیش بینی شده در برخی از کشورها است(۱۰, ۱۲). اما برخی مطالعات انجام شده نشان داده اند که در برخی از کشورهای در حال توسعه، اجرای آموزش پاسخگو در آموزش پزشکی به ارتقاء نظام سلامت و آموزش پزشکی کمک کرده است(۱۳). در ایران نیز، اگرچه بحث آموزش پاسخگو از سال ۱۳۸۸ در کمیته برنامه‌ریزی راهبردی آموزش علوم پزشکی پاسخگو در مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی وزارت بهداشت مطرح گردیده بود(۵)، ولی با گذشت زمان به تدریج به یکی از اولویت های توسعه آموزش پزشکی در ایران تبدیل شده است. برای نمونه در طرح تحول در نظام آموزش عالی سلامت و اجرای ماموریت گرایی دانشگاه‌های علوم پزشکی در سال ۱۳۹۴، بسته آموزش پاسخگو و عدالت محور به عنوان یکی از ۱۲ بسته تحول و نوآوری قرار گرفت(۱۴). آموزش پاسخگو در علوم پزشکی شامل تمامی جنبه های آموزشی می شود. یکی از این جنبه ها که از اهمیت زیادی برخوردار است، فرایند کارآموزی در عرصه در رشته های مختلف علوم پزشکی می‌باشد(۱۵). به همین دلیل واحدهای درسی کارآموزی و کارورزی از اهمیت بسیار زیادی در آموزش رشته‌های علوم پزشکی برخوردار می‌باشند. دانشجو در این دروس در تعامل با محیط واقعی قرارگرفته و مفاهیم آموخته‌شده تئوری را به‌صورت ملموس‌تر و عملی‌تر در ارتباط با سایر متغیرهای محیطی می‌بیند و می‌آزماید(۱۶). علی رغم اهمیت زیاد، برخی از مطالعات داخلی انجام‌شده نشان داده‌اند که ارائه دروس کارورزی و کارآموزی در دانشگاه‌های ایران در وضعیت مناسبی قرار نداشته و رضایت‌بخش نبوده است(۱۹-۱۷).

از سوی دیگر بیشتر مطالعات صورت گرفته مربوط به دوره‌های کارورزی و کارآموزی رشته‌های بالینی مثل پزشکی، پرستاری و مامایی بوده است(۲۰-۲۲) و سایر رشته‌های مقطع کارشناسی کمتر موردمطالعه قرارگرفته‌اند. مطالعات اندکی که نیز در رشته‌هایی مثل مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، بهداشت عمومی، و علوم تغذیه انجام شده است، نیز مربوط به یک دهه قبل بوده است (۱۷, ۲۳, ۲۴)، درحالی‌که کوریکولوم تمامی این رشته‌ها در سال‌های اخیر موردبازنگری قرارگرفته است. با توجه به تعدد رشته‌های مقطع کارشناسی و اهمیت فارغ‌التحصیلان این رشته‌ها در نظام سلامت کشور، مطالعه حاضر باهدف بررسی وضعیت آموزش در عرصه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز برای ارتقاء سطح پاسخگویی نظام سلامت انجام‌شده است. با استفاده از نتایج این مطالعه می توان تصویر روشن‌تری از وضعیت کنونی کارآموزی در عرصه به اعضای هیئت‌علمی و مجریان کارآموزی ارائه داد. و با توجه به کسب شناخت لازم از مشکلات و چالش‌ها می‌توان در راستای بهبود برنامه‌ریزی و اجرای کارآموزی در عرصه، راهکارها و رهنمودهای عملیاتی را در اختیار دانشگاه قرار داد.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی- مقطعی بود که در مهر لغایت دی سال ۱۳۹۸ در دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز انجام‌شده است.

مکان و جامعه پژوهش: مطالعه در دانشکده ها و عرصه های کارآموزی دانشجویان (بیمارستان ها و مراکز بهداشتی و درمانی) تابعه دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز انجام گردید. جامعه پژوهش شامل دانشجویان، اعضای هیات علمی و مربیان مقیم (کارکنان غیر هیئت‌علمی مراکز بهداشتی و درمانی مشارکت‌کننده در اجرای کارآموزی و کارورزی) رشته های تحصیلی پرستاری، مامائی، اتاق عمل، توانبخشی، بهداشت عمومی، بهداشت حرفه ای، بهداشت محیط، مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، علوم آزمایشگاهی، تغذیه، پرتوشناسی و مدیریت اطلاعات سلامت بود. معیار ورود به مطالعه دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی پیوسته (ترم ششم به بعد) و کارشناسی ناپیوسته(ترم سوم به بعد)، اعضای هیئت‌علمی فعال در کارآموزی و مربیان مقیم بود. ضمنا افرادی که تمایل به همکاری نداشتند از مطالعه خارج گردیدند. با توجه به محدود بودن جامعه پژوهش مطابق چارچوب آماری پرسشنامه بصورت الکترونیک برای تمام افرد واجدشرایط ارسال گردید .

ابزار مطالعه: برحسب جامعه پژوهش ابزار مورد استفاده سه پرسشنامه محقق ساخته (از دیدگاه دانشجویان، هیات علمی و مربیان مقیم) بود. پرسشنامه ها بر اساس بررسی مطالعات مشابه، آیین‌نامه‌های آموزشی و نظرات خبرگان مشتمل بر سه جلسه بارش افکار (اعضای کمیته آموزش پاسخگو EDC دانشگاه) طراحی گردیدند. روائی صوری و محتوائی پرسشنامه ها ارزیابی گردید. برای سنجش روایی صوری، ابتدا نسخه اولیه پرسشنامه‌ها در سه جلسه کمیته آموزش پاسخگو با حضور ۱۴ نفر (اساتید و دانشجویان) مورد بحث و تبادل‌نظر قرار گرفت. از نسبت روائی محتوا (CVR) و شاخص روائی محتوا (CVI) برای تائید روایی محتوائی سؤالات پرسشنامه‌ها استفاده گردید. مقدار CVR برای پرسشنامه دانشجویان ۰/۷۸، اعضای هیئت‌علمی ۰/۸۱ و مربیان مقیم ۰/۶۵ به دست آمد که بر اساس جدول لاوشه نسبت روائی محتوائی پرسشنامه ها مطلوب بودند. مقدار CVI برای پرسشنامه دانشجویان ۰/۸۵، اعضای هیئت‌علمی ۰/۸۹ و مربیان مقیم ۰/۸۴ به دست آمد که همگی بالاتر از ۰/۷۹ و مناسب بودند. برای سنجش همسانی درونی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. برای این منظور تعداد ۴۵ پرسشنامه در بین سه گروه از جامعه پژوهش توزیع گردید. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه دانشجویان ۰/۸۶، اعضای هیئت‌علمی ۰/۸۴ و مربیان مقیم ۰/۸۱ به دست آمد.

هر پرسشنامه از دو بخش تشکیل‌شده بود: بخش اول شامل اطلاعات عمومی از قبیل: نام دانشکده/ مرکز بهداشتی و درمانی، گروه آموزشی، رشته تحصیلی، مقطع تحصیلی و مشخصات فردی (سن، جنس و سابقه کار) و بخش دوم اختصاص به بررسی وضعیت آموزش در عرصه در شش حیطه شامل ۴۱ گویه به شرح زیر بود: برنامه ریزی (پنج گویه)، زیرساخت ها (هفت گویه)، محتوا و کوریکولوم (چهار گویه)، فرآیند اجرا (نه گویه)، انگیزشی –رفتاری (۱۲ گویه) و ارزشیابی (چهار گویه).

مقیاس اندازه‌گیری پاسخ سؤالات در پرسشنامه ها مقیاس لیکرت بود که در یک طیف پنج گزینه ای شامل گزینه‌های خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم تنظیم گردیده بود که به هر یک از پاسخ‌ها به ترتیب ارزش مقداری چهار تا صفر داده شد. سپس به منظور تفسیر یافته ها جلساتی با حضور خبرگان(اعضای کارگروه آموزش پاسخگو) برگزار گردید. بر اساس نظر خبرگان به منظور سهولت در تفسیر نتایج پرسشنامه ها، میانگین نمره هر گویه محاسبه و بر مبنای زیر وضعیت آموزش دانشجویان در عرصه در چهار گروه قرار گرفتند: میانگین نمره ۰ تا ۱/۵۹ (۰ تا ۳۹ درصد) به عنوان وضعیت نامطلوب، میانگین نمره ۱/۶ تا ۲/۴ (۴۰ تا ۶۰ درصد) وضعیت نسبی(متوسط)، میانگین نمره ۲/۴۱ تا ۳/۲ مطلوب (۶۱ تا ۸۰ درصد) و میانگین نمره ۳/۲۱ تا ۴ (۸۱ تا ۱۰۰) به عنوان کاملاً مطلوب در نظر گرفته شد.

جمع آوری داده ها: به منظور جمع آوری داده های مورد نیاز پژوهش، پس از تصویب پروپوزال و اخذ کد اخلاق، هماهنگی لازم با معاونت آموزشی به منظور صدور مجوز اجرای طرح بعمل آمد. نسخه الکترونیک پرسشنامه‌ها با استفاده از پرس لاین طراحی گردید و

لینک پرسشنامه‌ها از طریق نامه رسمی معاونت آموزشی برای تمامی دانشکده‌ها، بیمارستان ها و مراکز بهداشتی و درمانی مجری کارآموزی و کارورزی تابعه دانشگاه علوم پزشکی اهواز ارسال گردید. برای کاهش احتمال خطا در تکمیل پرسشنامه، و سهولت تکمیل آن، از نسخه پیشرفته پرس لاین استفاده شد، و قابلیت‌هایی مثل تعریف دقیق گزینه‌ها و مقادیر پاسخ‌ها، افزودن شرط در پاسخ سؤالات، جلوگیری از ثبت چندباره پاسخ و ... در طراحی پرسشنامه در نظر گرفته شد. ضمنا فرم رضایت آگاهانه شرکت در مطالعه ارسال گردید و در صورت رضایت مبنی بر شرکت در مطالعه، پرسشنامه جهت تکمیل در اختیار گروه های هدف مطالعه قرار داده شد.

تحلیل داده ها: برای تائید روایی محتوائی از نسبت روائی محتوا (CVR) و شاخص روائی محتوا (CVR) و برای سنجش همسانی درونی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از آمار توصیفی (میانگین، دامنه، فراوانی و فراوانی نسبی) در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ تحلیل شدند. به منظور رعایت اصول اخلاق در پژوهش، مطالعه حاضر در کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز مطرح و با کد اخلاق IR.AJUMS.REC.1398.478 تصویب گردید.

یافته ها

به دنبال سنجش روایی صوری تعدادی از سوالات حذف و جمله بندی ها تغییر کرد و برخی آیتم ها نیز در بین حیطه های مختلف جابجا شدند مقدار CVR برای پرسشنامه دانشجویان ۰/۷۸ ، اعضای هیئت‌علمی ۰/۸۱ و مربیان مقیم ۰/۶۵ به دست آمد که بر اساس جدول لاوشه نسبت روائی محتوائی پرسشنامه ها مطلوب بودند. مقدار CVI برای پرسشنامه دانشجویان ۰/۸۵، اعضای هیئت‌علمی ۰/۸۹ و مربیان مقیم ۰/۸۴ به دست آمد که همگی بالاتر از ۰/۷۹ و مناسب بودند. برای سنجش همسانی درونی تعداد ۴۵ پرسشنامه در بین سه گروه از جامعه پژوهش توزیع گردید. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه دانشجویان ۰/۸۶، اعضای هیئت‌علمی ۰/۸۴ و مربیان مقیم ۰/۸۴به دست آمد.

۳۲۲ نفر شامل ۲۰۷ نفر دانشجویان سال آخر مقطع کارشناسی، ۹۷ نفر از اعضای هیئت علمی اعضای هیئت علمی و ۱۸ نفر از مربیان کارآموزی مقیم غیر هیئت علمی در مطالعه شرکت نمودند (نرخ پاسخگوئی: ۵۱/۱ درصد). در جدول ۱ مشخصات افراد شرکت‌کننده در مطالعه ذکرشده است.

جدول ۱: مشخصات افراد شرکت‌کننده در مطالعه

		سن		جنسیت		سابقه آموزشی / کار به سال
		دامنه سنی	میانگین	مرد	زن	–
دانشجویان	۲۰۷	۲۱-۴۲	۲۴/۲	۷۵	۱۳۲	–
اعضای هیئت‌علمی	۹۷	۲۹-۵۸	۳۸/۵	۳۲	۶۷	۹/۷
مربیان مقیم	۱۸	۲۹-۶۱	۴۳/۲	۵	۱۳	۱۶/۳

سؤالات بخش دوم پرسشنامه‌ها در خصوص وضعیت آموزش در عرصه در شش حیطه موردبررسی نشان داد که درمجموع، حیطه "محتوا و رعایت کوریکولوم آموزش در عرصه" بیشترین میانگین نمره (۲/۳۸) و حیطه "مسائل انگیزشی و رفتاری برای آموزش در عرصه"، کمترین میانگین نمره (۱/۹۸) را کسب کرده بودند. به طور کلی از دیدگاه جامعه پژوهش هر شش حیطه در وضعیت متوسط قرار داشتند(شکل۱).

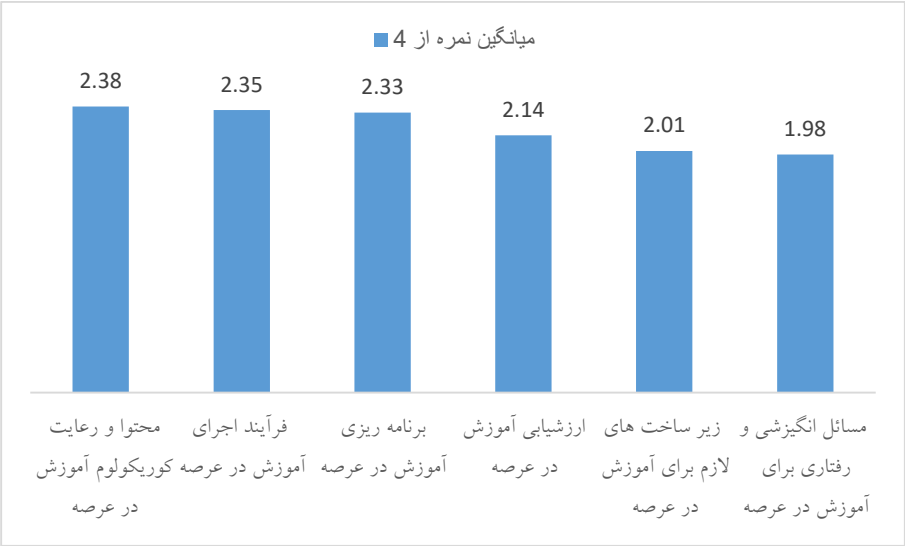

شکل۱: مقایسه میانگین نمرات کسب‌شده در شش حیطه ارزیابی وضعیت آموزش در عرصه

وضعیت حیطه برنامه‌ریزی آموزش در عرصه:

از دیدگاه جامعه پژوهش درمجموع بیشترین نمره (۲/۳۷) مربوط به هماهنگی مناسب دانشکده‌ها با عرصه و کمترین نمره (۱/۹۶) مربوط به‌تناسب گروه‌بندی و زمان‌بندی با توجه به امکانات موجود بود. در مجموع هر سه گروه هدف (دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی و مربیان مقیم)، وضعیت برنامه‌ریزی آموزش در عرصه را در حد متوسط (۲/۲۳) ارزیابی کرده بودند(جدول ۲).

جدول۲: وضعیت برنامه‌ریزی آموزش در عرصه از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در مطالعه

گویه ها	میزان تناسب برنامه‌ریزی کارورزی و کارآموزی در عرصه			
	دانشجویان	اعضای هیئت‌علمی	مربیان مقیم	کل
	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴
هماهنگی مناسب دانشکده‌ها با عرصه (شامل انجام به‌موقع مکاتبات، برگزاری جلسات و ...)	۱/۹	۲/۷۱	۲/۵	۲/۳۷
برنامه‌ریزی دقیق و مناسب گروه آموزشی مربوطه برای آموزش در عرصه (شامل، گروه‌بندی، زمان بدنی، انتخاب مربیان، و ...)	۲/۱۹	۲/۲۷	۱/۸۳	۲/۱۰
تشریح اهداف کارآموزی برای دانشجویان، و مربیان مقیم (شامل تدوین طرح درس و طرح دوره، تعیین شرح وظایف، طراحی لاگ بوک، برگزاری جلسات توجیهی)	۲/۲۵	۲/۶	۱/۶۷	۲/۱۷
مشارکت اعضای گروه آموزشی و مربیان مقیم در برنامه‌ریزی برای آموزش در عرصه	۲/۰۵	۲/۱	۲/۳۹	۲/۲۶
تناسب گروه‌بندی و زمان‌بندی با توجه به امکانات موجود(تعداد مربیان، زمان، تجهیزات، فضای فیزیکی و ...)	۱/۸۵	۱/۹۵	۲/۰۹	۱/۹۶
کل	۲/۰۲	۲/۳۳	۲/۱	۲/۲۳

وضعیت حیطه زیرساخت‌های موجود برای آموزش در عرصه:

در بین گویه های مورد بررسی بیشترین نمره (۲/۲۵) مربوط به مناسب بودن محل انتخاب‌شده ازنظر دسترسی (موقعیت شهری، امنیت، مسافت و سهولت ایاب و ذهاب) و کمترین نمره (۱/۸۲) مربوط به برخورداری از امکانات کمک‌آموزشی در محل‌های انتخاب‌شده برای کارآموزی/کارورزی بود. در مجموع هر سه گروه هدف(دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی و مربیان مقیم)، زیرساخت‌های موجود برای آموزش در عرصه را در حد متوسط (۲/۰۱) ارزیابی کرده بودند (جدول۳).

جدول۳: وضعیت زیرساخت‌های موجود برای آموزش در عرصه از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در مطالعه

گویه ها	میزان تناسب زیرساخت‌های موجود برای آموزش در عرصه			
	دانشجویان	اعضای هیئت‌علمی	مربیان مقیم	کل
	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴
مناسب بودن محل انتخاب‌شده ازنظر پوشش اهداف و سرفصل‌های آموزش در عرصه	۲/۰۶	۲/۳۵	۲/۳۳	۲/۲۵
مناسب بودن محل انتخاب‌شده ازنظر دسترسی (موقعیت شهری، امنیت، مسافت و سهولت ایاب و ذهاب)	۲/۴۸	۲/۶۶	۲/۶۱	۲/۵۸
مناسب بودن محل انتخاب‌شده ازنظر فضای فیزیکی	۱/۹۵	۲	۲/۱۷	۲/۰۴
مناسب بودن محل ازنظر برخورداری از امکانات تخصصی آموزشی(مثل فشارسنج، ترمومتر، ترازو و سایر ابزار تخصصی و ...)	۲/۰۹	۱/۶۹	۲/۳۹	۲/۰۶
مناسب بودن محل ازنظر برخورداری از امکانات کمک‌آموزشی(مثل کتابخانه، کلاس درس، سالن کنفرانس، اینترنت و ...)	۱/۶۹	۱/۷۷	۲	۱/۸۲
مناسب بودن محل ازنظر وجود نیروی انسانی کافی، تخصصی و توانمند	۱/۹۹	۱/۸۷	۲/۱۱	۱/۹۹
وضعیت سرویس رفت‌وبرگشت (زمان‌بندی، تعداد، کیفیت و...)	۲/۳۸	۱/۸۴		۲/۱۱
کل	۲/۰۹	۲/۰۳	۲/۲۷	۲/۰۱

وضعیت حیطه محتوا و رعایت کوریکولوم آموزش در عرصه:

ازنظر شرکت‌کنندگان در مطالعه بیشترین نمره (۲/۷۰) اختصاص به‌تناسب مدت‌زمان (طول مدت) در نظر گرفته‌شده برای هر سرفصل در کارآموزی/کارورزی داشت. کمترین نمره (۲/۱۶) مربوط به‌تناسب سرفصل‌های کوریکولوم آموزشی با نیازها و مشکلات سلامت در جامعه (در رشته تحصیلی مربوطه) داشت. درمجموع دانشجویان و مربیان مقیم به ترتیب وضعیت محتوا و رعایت کوریکولوم را در حد متوسط (۲/۲۷ و ۲/۲۲) و مربیان مقیم در حد مطلوب (۲/۴۴) ارزیابی کرده بودند (جدول ۴). همچنین در یک سؤال جداگانه از اعضای هیئت‌علمی در مورد ضرورت بازنگری سرفصل‌های دروس کارآموزی/کارورزی سؤال شده بود،که ۵۶ نفر (۵۷/۷٪) از آن‌ها موافق با بازنگری کوریکولوم دروس مربوطه بودند.

جدول۴: وضعیت محتوا و رعایت کوریکولوم آموزش در عرصه (دروس کارورزی و کارآموزی)از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در مطالعه

گویه ها	میزان تناسب کوریکولوم آموزش در عرصه			
	دانشجویان	اعضای هیئت‌علمی	مربیان مقیم	کل
	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴
تناسب اجرای فعلی آموزش در عرصه با اهداف کوریکولوم آموزشی مربوطه (شامل گروه‌بندی، چینش محتوا و انتخاب محل کارآموزی)	۲/۲۷	۲/۴۸	۲/۳۳	۲/۳۶
تناسب مدت زمان (طول مدت) در نظر گرفته‌شده برای هر سرفصل در کارآموزی/کارورزی	۲/۲۶	۲/۳۹	۲/۵۶	۲/۷۰
تناسب سر فصل‌های کوریکولوم آموزشی با نیازها و مشکلات سلامت در جامعه (در رشته تحصیلی مربوطه)		۲/۴۱	۱/۹	۲/۱۶
تناسب تعداد واحدهای در نظر گرفته شده در کوریکولوم آموزشی با نیازها و مشکلات سلامت در جامعه (در رشته تحصیلی مربوطه)		۲/۴۹	۲/۰۹	۲/۲۹
کل	۲/۲۷	۲/۴۴	۲/۲۲	۲/۳۸

وضعیت حیطه فرایند اجرای آموزش در عرصه:

بررسی دیدگاه مشارکت کنندگان در مورد فرایند اجرای آموزش در عرصه، نشان داد که رعایت نظم و انضباط و ثبات در اجرای کارآموزی/ کارورزی، بیشترین نمره (۲/۵۷) را در بین گویه های موردبررسی کسب کرده است. کمترین نمره (۲/۱۱) به‌تناسب تعداد دانشجویان هر دوره با توجه به امکانات موجود، اختصاص داشت. درمجموع دیدگاه‌های دانشجویان، اعضاء هیات علمی و مربیان مقیم در فرایند اجرای آموزش در عرصه، با میانگین نمره ۲/۳۵ بسیار به هم نزدیک بود (جدول ۵).

جدول۵: وضعیت فرایند اجرای آموزش در عرصه از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در مطالعه

گویه ها	میزان تناسب فرایند اجرای آموزش در عرصه			
	دانشجویان	اعضای هیئت‌علمی	مربیان مقیم	کل
	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴
رعایت نظم و انضباط و ثبات در اجرای کارآموزی/ کارورزی	۲/۸۵	۲/۵۸	۲/۲۸	۲/۵۷
حضور و نظارت مستمر گروه بر اجرای کارآموزی/کارورزی	۲/۲۸	۲/۵۸	۲/۶۷	۲/۵۱
تعامل گروه مربوطه با مربیان مقیم و سایر کارکنان عرصه برای اجرای بهتر کارآموزی/کارورزی	۲/۲۸	۲/۳۳	۲/۲۸	۲/۳۰
همکاری مناسب کارکنان عرصه با گروه آموزشی و مربیان مقیم	۲/۱۱	۲/۱۲	۲/۲۸	۲/۱۷
پیگیری مشکلات مطرح‌شده توسط دانشجویان، مربیان مقیم توسط گروه مربوطه	۲/۱۸	۲/۸۸	۲/۳۳	۲/۴۶

مناسب بودن دانش و اطلاعات تئوری دانشجویان برای گذراندن کارآموزی/کارورزی	۲/۵۵	۲/۲۱	۲/۱۷	۲/۳۱
انتخاب مناسب(ازنظر عملی و اخلاقی) مربیان مقیم از بین کارکنان عرصه	۲/۲۸	۲/۵۵		۲/۴۲
تناسب تعداد دانشجویان هر دوره با توجه به امکانات موجود (تعداد مربیان، زمان، تجهیزات، فضای فیزیکی و ...)	۲/۲۶	۱/۷۴	۲/۳۳	۲/۱۱
مشارکت مناسب دانشجویان در کارهای عملی در عرصه	۲/۰۹	۲/۳۳	۲/۵۰	۲/۳۱
کل	۲/۳۲	۲/۳۷	۲/۳۶	۲/۳۵

وضعیت حیطه رعایت مسائل انگیزشی و رفتاری برای آموزش در عرصه:

با توجه به تفاوت برخی از مسائل انگیزشی در سه گروه موردبررسی، برخی از گویه ها مختص هر یک از گروه‌ها بودند. درمجموع در مقایسه بین سه گروه کمترین نمره مربوط به اعضای هیئت‌علمی بود. استفاده از مشوق‌های تشویقی برای همکاری در آموزش در عرصه، آیتمی بود که در هر دو گروه اعضای هیئت‌علمی و مربیان پایین ترین نمره (۰/۸۷) را کسب کرده بود. اگر چه هر سه گروه وضعیت رعایت مسائل انگیزشی و رفتاری را حد متوسط (۱/۹۸) ارزیابی کرده بودند ولی در مقایسه اعضای هیئت علمی نمره کمتری (۱/۸۴) اختصاص داده بودند (جدول۶).

جدول۶: وضعیت رعایت مسائل انگیزشی و رفتاری برای آموزش در عرصه از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در مطالعه

گویه ها	میزان وضعیت رعایت مسائل انگیزشی و رفتاری در آموزش در عرصه			
	دانشجویان	اعضای هیئت‌علمی	مربیان مقیم	کل
	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴
وجود اشتیاق و انگیزه لازم در دانشجویان برای کارآموزی/کارورزی		۱/۹۲	۲/۰۶	۱/۹۹
وجود آمادگی ذهنی و روانی در دانشجویان برای کارآموزی/کارورزی	۲/۲۲	۲/۰۹	۲/۵۰	۲/۲۷
رفتار مناسب و قابل‌قبول دانشجویان با اساتید، مربیان و کارکنان در کارآموزی/کارورزی		۲/۳۹	۲/۸۳	۲/۶۱
رفتار مناسب و قابل‌قبول دانشجویان با بیماران و همراهان آن‌ها در کارآموزی/کارورزی			۲/۵۰	۲/۵۰
رفتار مناسب و قابل‌قبول کارکنان و مربیان با دانشجویان در کارآموزی/کارورزی	۲/۱۱	۲/۲۷		۲/۱۹
وجود اشتیاق و انگیزه لازم در مربیان مقیم برای کارآموزی/کارورزی	۲/۳۵	۱/۹۹		۲/۱۷
تناسب بین حق‌التدریس پرداختی با توجه به حجم کار و تعداد دانشجویان		۱/۵۰	۱/۷۲	۱/۶۱

وجود انگیزه لازم و کافی در بین سایر کارکنان عرصه که برای همکاری با مربیان/اساتید در اجرای کارآموزی/ کارورزی همکاری می‌کنند	۱/۹۳	۲/۰۹	۲/۱۱	۲/۰۴
استفاده از مشوق‌های انگیزشی برای مربیان مقیم نسبت به سایر کارکنان عرصه (مثل صدور تشویقی، گواهی تدریس، اضافه‌کار، ارزشیابی سالانه و ...)		۱/۴۵	۱/۵۰	۱/۴۸
استفاده از مشوق‌های انگیزشی برای اساتید درگیر در کارآموزی نسبت به سایر اعضای هیئت‌علمی گروه (مثل تأثیر در ارتقاء افقی و عمودی، ارزشیابی سالانه و ...)		۰/۸۷		۰/۸۷
انگیزه لازم و کافی از طرف اساتید/ گروه/ مربیان به دانشجویان برای انجام بهتر کارآموزی/کارورزی	۲/۰۷			۲/۰۷
کل	۲/۱۴	۱/۸۴	۲/۱۷	۱/۹۸

وضعیت حیطه ارزشیابی آموزش در عرصه:

اگر چه هر سه گروه وضعیت ارزشیابی آموزش در عرصه را حد متوسط (۲/۱۴) ارزیابی کرده بودند ولی در مقایسه، اعضای هیئت علمی نمره کمتری (۲/۰۸) اختصاص داده بودند در مقایسه بین سه گروه، درمجموع مربیان مقیم امتیاز بالاتری (۲/۳۵) به فرایند ارزشیابی آموزش در عرصه داده بودند(جدول ۷).

جدول۷: وضعیت ارزشیابی آموزش در عرصه از دیدگاه افراد شرکت‌کننده در مطالعه

گویه ها	میزان تناسب فرایند ارزشیابی آموزش در عرصه			
	دانشجویان	اعضای هیئت‌علمی	مربیان مقیم	کل
	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴	میانگین نمره از ۴
استفاده از معیارهای مفید و شفاف برای ارزیابی دانشجو در دروس کارآموزی/کارورزی	۲/۰۱	۲/۰۴	۲/۳۳	۲/۱۳
وجود یک رویکرد نظام‌مند برای ارزیابی دانشجو در دروس کارآموزی/کارورزی	۲/۰۳	۲/۰۸	۲/۲۸	۲/۱۳
قابل ارزیابی بودن تمامی مهارت‌های فراگرفته شده توسط دانشجویان که در کارآموزی/ کارورزی	۱/۸۵	۲/۱۱	۲/۵۰	۲/۱۵
ارائه بازخورد ارزشیابی به دانشجویان	۱/۹۵	۲/۰۸	۲/۴۴	۲/۱۶
کل	۱/۹۶	۰/۰۸	۲/۳۵	۲/۱۴

بحث و نتیجه گیری

با توجه به بررسی متون و برگزاری جلسات بارش افکار با صاحب نظران جنبه های مختلف آموزش در عرصه در شش حیطه شامل برنامه ریزی، زیرساخت ها، محتوا و کوریکولوم، فرآیند اجرا، انگیزشی –رفتاری و ارزشیابی دسته بندی گردید. یافته‌های مطالعه نشان داد که حیطه محتوا و رعایت کوریکولوم از وضعیت بهتری برخوردار بود و مسائل انگیزشی و رفتاری در نقطه مقابل قرار داشت. به طور

کلی از دیدگاه مشارکت کنندگان هر شش حیطه در وضعیت متوسطی قرار داشتند. مواردی از قبیل هماهنگی، دسترسی، مدت زمان اختصاص یافته و رعایت نظم و انظباط در کارآموزی و کارورزی ها وضعیت نسبتا بهتری داشتند. اما گروه بندی و زمان بندی، امکانات آموزشی، تناسب سرفصل ها با نیازها و مشکلات سلامت جامعه، تناسب تعداد دانشجویان با امکانات موجود و مشوق های مادی و غیرمادی برای اساتید و مربیان شرایط مطلوبی نداشتند.

در این مطالعه به‌طور کلی وضعیت آموزش در عرصه دانشگاه توسط گروه های مختلف مشارکت کننده در حد متوسط، منعکس گردید. در مطالعاتی که در دانشگاه های علوم پزشکی تهران، علوم پزشکی تبریز و علوم پزشکی اصفهان انجام گردید نیز میانگین وضعیت کارآموزی و کارورزی ها از دیدگاه افراد مورد مطالعه در حد متوسط بود. ابزار مورد استفاده در مطالعه اصفهان نیز پرسشنامه محقق ساخته بود از جمله ابعادی که مورد بررسی قرار گرفتند فرآیند کارآموزی ها و وضعیت در عرصه به لحاظ زیرساخت ها بود. در مطالعه تهران نیز از یک پرسشنامه محقق ساخته بر اساس اهداف آموزشی مصوبه وزارت بهداشت که شامل سرفصل های آموزشی، کیفیت آموزش اساتید و برنامه عملیاتی کل دوره بود (۱۹،۱۶،۱۲). در این مطالعات بر بهبود و ارتقاء کیفیت آموزش در عرصه تاکید گردیده است که با نتایج مطالعه حاضر همسو می باشند. برای دستیابی به اهداف مورد انتظار ضرورت دارد که توجه ویژه ای به کارآموزی و کارورزی ها در علوم پزشکی شود. برنامه ریزی مناسب در کارورزی و کارآموزی یکی از مهمترین عوامل بهبود کیفیت آموزش در عرصه می باشد (۱۷). یافته های مطالعه حاضر حاکی از این است که در زمینه برنامه ریزی، هماهنگی بین اجزاء مختلف آموزش در فیلد وضعیت بهتری دارد ولی گروه بندی و زمانبندی در برنامه ها نامناسب می باشد. مطالعه جعفری و والیانی (۲۰۰۲) نشان داد که برنامه ریزی کارآموزی ها باید به لحاظ زمانی مورد توجه بیشتری قرار گیرند (۱۴). که با یافته مطالعه کنونی همخوانی دارد. مدیران و برنامه ریزان آموزشی باید با تهیه برنامه مبتنی بر اهداف و ارزشیابی مداوم در این زمینه تلاش بیشتری نمایند.

در زمینه زیرساخت های لازم برای آموزش در عرصه، نظر مشارکت کنندگان به لحاظ دسترسی به محل آموزش مطلوب بود ولی اذعان داشتند که امکانات کمک آموزشی مورد نیاز با استانداردها فاصله دارد. در مطالعه افخم زاده (۲۰۱۷) کمترین میانگین مربوط به امکانات و وسایل کمک آموزشی بود (۱۷). اما در مطالعه فرزیان پور و همکاران (۲۰۱۵) وضعیت وسایل و تجهیزات در بیمارستان ها و وسایل کمک آموزشی مطلوب گزارش گردید (۱۹). این نتایج نشان می دهد که شرایط دانشگاه های مختلف به لحاظ زیرساختی و امکانات متفاوت می باشد و همچنین این تفاوت در خصوص امکانات بیمارستان ها و مراکز بهداشتی و درمانی نیز صدق می کند. لازم است که وضعیت بیمارستان ها و مراکز بهداشتی و درمانی در این خصوص جداگانه بررسی شود.

مطالعه حاضر نشان می دهد که در دانشگاه علوم پزشکی اهواز در بین ابعاد مختلف مورد بررسی نسبت به محتوا و رعایت کوریکولوم های آموزشی توجه خوبی شده است؛ مخصوصا از جنبه مدت زمان اختصاص یافته به کارآموزی و کارورزی ها. اما این مطالعه نشان داد که سرفصل های آموزشی با نیازهای کنونی سلامت در جامعه تناسب ندارد. در مطالعه ای در کرمان نیز تحلیل وضعیت کلی آموزش پزشکی پاسخگو از دیدگاه اعضاء هیات علمی بالینی در موقعیت ضعف و تهدید قرار داشت (۱۱). سرعت تغییرات در نظام سلامت و نیازهای جامعه ضرورت بازنگری در آموزش پزشکی برای تربیت نیروی انسانی متناسب و آماده رویاروئی با مشکلات کنونی را ایجاب می کند (۴). اجرای آموزش پزشکی جامعه نگر در گرو آگاهی کافی اعضای هیات علمی و مربیان از اصول و برنامه های آن می باشد (۱۱). در برنامه ها و فعالیت های آموزش مبتنی بر جامعه نظام نظارت و ارزشیابی مستمری وجود ندارد(۱۱). ارزیابی مستمر آموزش های در بالین از نظر انطباق با اهداف آموزشی و تطابق این اهداف با نیازهای جامعه ضروری می باشد (۱۸).

در خصوص فرآیند اجرای برنامه آموزش در عرصه رعایت نظم و انضباط و ثبات در اجرا در دانشگاه اهواز خوب بود. فرزیان پور و همکاران (۲۰۱۵) مهمترین نقطه قوت کارآموزی و کارورزی را حضور بموقع استادان عنوان کردند (۱۹). ولی نکته حائز اهمیت در مطالعه حاضر این است که تعداد دانشجویان با امکانات موجود در مراکز آموزشی تناسب نداشت. جعفری و والیانی (۲۰۰۲) نیز فرآیند اجرای کارآموزی ها را ضعیف دانستند (۱۴). با توجه به اهمیت اجرای مطلوب فرآیند های مرتبط با آموزش در عرصه نیاز است که نسبت به این موضوع توجه بیشتری شود.

همانگونه که در نتایج مشاهده گردید مسائل انگیزشی و رفتاری نسبت به سایر ابعاد وضعیت نامناسبی دارد. در مطالعات مختلفی که در دانشگاه های علوم پزشکی انجام شده است به بی انگیزگی و پایین بودن انگیزه اساتید و دانشجویان در کارآموزی ها اشاره شده است (۱۱، ۱۲). وحیدی و همکاران (۲۰۰۶) مطلوب نبودن توانمندی های حرفه ای دانشجویان در کارآموزی را ناشی از فقدان محیط حمایتی و انگیزشی عنوان نمودند (۱۶). ضرورت دارد استفاده از مشوق های مادی و غیرمادی برای اساتید و مربیان درگیر در کارآموزی و کارورزی ها در اولویت مسئولین دانشگاه قرار بگیرد.

ارزشیابی تعیین می نماید که دانشجویان تا چه میزانی به اهداف مورد انتظار نائل گردیده اند(۴). وضعیت ارزشیابی کارورزی و کارآموزی در این پژوهش در حد متوسط بود ولی اعضاء هیات علمی ارزشیابی دانشجویان را نامناسب دانستند. در مطالعه ای در اصفهان (۲۰۰۸) نیز روند های ارزیابی کنونی نامناسب و ناعادلانه ذکر شده است(۱۲). نظام ارزشیابی در آموزش های در فیلد نیازمند توجه اساسی می باشد (۱۶). نتایج سایر مطالعات با این مطالعه همخوانی دارد. با توجه به اینکه ارزشیابی دانشجویان در راستای اهداف مورد انتظار از اهمیت ویژه ای برخوردار می باشد لذا بر حسب ماهیت رشته های تحصیلی (بالینی و غیربالینی) فرآیند ارزشیابی دانشجویان مورد بازنگری قرار گیرد.

یکی از نقاط قوت این مطالعه که می توان به آن اشاره کرد کسب نظرات و دیدگاه های ذی نفعان مختلف در فرآیند کارآموزی و کارورزی از جمله دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی و مربیان مقیم (کارکنان غیر هیئت‌علمی مراکز بهداشتی و درمانی مشارکت‌کننده در اجرای کارآموزی و کارورزی) بود. از آنجاییکه در این مطالعه نیز سعی گردید با بررسی مطالعات و شواهد موجود و برگزاری جلسات متعدد بارش افکار و بحث گروهی، ابعاد مختلف آموزش در عرصه لحاظ شود، با یک مطالعه نسبتا جامع به بررسی موضوع پرداخته شد. انجام این پژوهش با محدودیت هایی همراه بود که میتوان به خارج کردن دانشجویان و اعضاء هیات علمی دانشکده های پزشکی و دندانپزشکی از مطالعه به دلیل مشارکت پایین در تکمیل پرسشنامه ها اشاره داشت که این موضوع می تواند یافته ها را تحت تاثیر قرار دهد لذا به منظور افزایش تعمیم پذیری، پیشنهاد می گردد در آینده این دانشکده ها مورد مطالعه مجدد قرار گیرند. لازم به ذکر است که عدم تعمیم پذیری یافته ها به سایر دانشگاه ها هم وجود دارد که نیاز است بطور مرتب ارزشیابی دوره ای برنامه های آموزش در عرصه انجام شود.

بر اساس نتایج این مطالعه دانشجویان، اساتید و مربیان اذعان داشتند که اجرای مناسب برنامه های آموزش در عرصه در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در حیطه های شش گانه نیاز به ارتقاء و بهبود دارد. توجه به امکانات آموزشی، تناسب سرفصل ها با نیازها و مشکلات سلامت جامعه، تناسب تعداد دانشجویان با امکانات موجود و مشوق های مادی و غیرمادی برای اساتید و مربیان از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به منظور اجرای مطلوب برنامه های آموزش در عرصه نیاز است مسئولین در این خصوص برنامه ریزی و اقدامات لازم را انجام دهند. پیشنهاد می گردد در آینده مطالعاتی در زمینه تناسب سرفصل ها با نیازها و مشکلات سلامت جامعه و همچنین نقش انگیزش مجریان برنامه های آموزش در عرصه و مشوق ها در بهبود و ارتقاء آن انجام شود.

تقدیر و تشکر

این مقاله حاصل طرح پژوهشی با کد EDC-9817 مصوب مرکز مطالعات و توسعه اموزش پزشکی می باشد که با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز انجام شده است.

References

1. Baker RE, Mahmud AS, Miller IF, Rajeev M, Rasambainarivo F, Rice BL, et al. Infectious disease in an era of global change. Nature Reviews Microbiology. 2022;20(4):193-205.
2. Budreviciute A, Damiati S, Sabir DK, Onder K, Schuller-Goetzburg P, Plakys G ,et al. Management and Prevention Strategies for Non-communicable Diseases (NCDs) and Their Risk Factors. Frontiers in Public Health. 2020;8.
3. Ebi KL, Vanos J, Baldwin JW, Bell JE, Hondula DM, Errett NA, et al. Extreme Weather and Climate Change: Population Health and Health System Implications. Annual Review of Public Health. 2021;42(1):293-315.
4. Cheng X, Yang Y, Schwebel DC, Liu Z, Li L, Cheng P, et al. Population ageing and mortality during 1990–2017: a global decomposition analysis. PLoS medicine .6(17);2020:e1003138.
5. Nekuzad N, Nezami asl A, Azizi M. Investigation of Accountable Medical Education in Iran. Bi-quarterly Journal of Educational Studies NAMA. 2015;5(0):50-9 [Persian].
6. Dehnavieh R, Yousefi F, Porsheikhali A, Dehghanian P, Zare S ,Amini G. Aging Phenomenon and the Future of Medical Science Education. Iranian Journal of Culture and Health Promotion. 2023;6(4):595-602 [Persian].
7. Pourabbasi A, Kheiry Z, Emami-Razavi SH, Yazdani S, Ghanbari H, Haghdoost A. Hexagonal Model of University Excellence; Guarantee the Promotion of Iran's Health System on the Way of Implementation of Statement of the second step of the Islamic Revolution. Teb va Tazkiyeh. 2021;29(3):171-82 [Persian].
8. Sazmand T, Niazazari K, Salehi M. The Modeling the Acquisition of Scientific Authority in Medical Education with Responsive Education Approach. Journal of Research in Educational Science. 2021;15(54):152-63 [Persian].
9. Dent J, Harden RM, Hunt D. A practical guide for medical teachers, e-book: Elsevier health sciences; 2021.
10. Taha MH, Abdalla ME, Wadi MMS, Khalafalla HE, Akbarilakeh M. The implementation of social accountability in medical schools in Eastern Mediterranean region: a scoping review. Journal of Taibah University Medical Sciences. 2023;18(1):84.
11. Abdalla M, Taha M, Wadi M, Khalafalla H. What makes a medical school socially accountable? A qualitative thematic review of the evaluation of social accountability of medical schools in the Eastern Mediterranean Region. Eastern Mediterranean Health Journal. 2022;28(5):381-9.
12. Barber C, Chahine S, Leppink J, van der Vleuten C. Global Perceptions on Social Accountability and Outcomes: A Survey of Medical Schools. Teaching and Learning in Medicine. 2022:1-10.
13. Ahmed MH, Abdalla ME, Taha MH. Why social accountability of medical schools in Sudan can lead to better primary healthcare and excellence in medical education? Journal of Family Medicine and Primary Care. 2020;9(8):3820.
14. Meidani Z, Rangraz Jeddi F, Nabovati E, Nazamei Z, Mobarak qamsari DoHIM, Technology SoAHP, et al. Identifying the needs of the healthcare system and society to design responsive education for health information technology. Bi-quarterly Journal of Educational Studies NAMA. 2023;20(0):1-9 [Persian].
15. Rahbar Taramsari M, Heidarzadeh A, Khoshrang H, Mohseni F, Dadgaran, Taheri M, et al. Development the field of accountable education: along the way from the comprehensive health

service center to the social accountable medical education center: The need for change. Research in Medical Education. 2021;13(4):76-9 [Persian].
16. Javadi M, Raeisi AR, Golkar M. Comparison between Health Care Management Students Instructors Point of View about Internship lessons in this major Isfahan University of Medical Sciences 2006. Strides in Development of Medical Education. 2008;4(2):84-91 [Persian].
17. Sadegh Tabrizi J, Mardani L, Kalantari H, Hamzehei Z. Clerkship from the Perspective of Students of Health Services Management and Family Health in Tabriz University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2011;10(4):439-51[Persian].
18. Jaffari F, Valiani M. Evaluation of Field Training from the Viewpoints of Management and Informatics Students of Isfahan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2002;2(1):19-26 [Persian].
19. Sajjadi F., Davoudi Monfared E., Saberi Isfeedvajani M., Sanaeinasab H., Mehrabi Tavana A. Level of Educational Objectives Achievement in Health and Community Medicine Internship Course; Interns Viewpoint. Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences. 2016;8(6):29-34 [Persian].
20. Delaram M, Tootoonchi M. Comparing Self- and Teacher-Assessmentin Obstetric clerkshipCourse for Midwifery Students of Shahrekord University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2010;9(3):231-8 [Persian].
21. Vahidi Rg, Danesh Khah N, Araks M, Koshavar H, Mohammadpour A. ursing Students' and Instructors' Viewpoints Regarding Professional Abilities of Students in Internship Program at Tabriz University of Medical Science. Iranian Journal of Medical Education. 2006;6(2):107-13[Persian].
22. Rasouli MAR. Quality of education in community medicine externship and internship: Perspective of medical students of Kurdistan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2017;17(0):516-21[Persian].
23. Adhami A, Fasihi Harandi T, Jalili Z, Fattahi Z, Mohammad Alizadeh S. The Attitudes of Kerman University of Medical Sciences Interns toward the Adequacy of Received Trainings in Achieving the Approved Educational Goals in Obstetrics Gynecology Ward. Strides in Development of Medical Education. 2006;2(2):95-101 [Persian].
24. Farzianpour F, Eshraghian MR, Emami AH, Hosseini S. Assessment Of Training And Internship Programs In Hospitals Based On A Survey On Tehran University Of Medical Sciences Students. Payavard Salamat. 2015;8(5):427-36[Persian].